

آبونه شرائطی

ممالک عثمانیہ ۱۸۶۵ء سنہ کی (۶۵)، الق
آیلو (۳۵) غروشد .

ممالک اسیبیہ ۱۸۶۷ء سنہ کی (۱۷)، الق
آیلو (۹) فرانقدر .

ادارہ خانہ

باب عالی جادہ سندہ دائرہ مخصوصہ

اضطرابات

آبونه بدلی پشندر .

§

مملکتہ موافق آثار مع الممنونہ قبول
اولنور . درج ایلمہ بن یازیلر اعادہ
اولونماز .

السلطان

۱۳۳۰

اضطرابات

رسالہ خردن آلمدیخی کوسترمک شرطیلہ
بتون یازیلر ہرہانہ کی برغز نہ طرفندن
اقتباس اولونہ پیلیر .

§

مکتوبلرک، امضالرک واضح و اوقوناقلی
اولمسی و آبونہ صرہ نوموس معتوی
بولونمسی لازمدر .

§

ممالک اجنبیہ ایچون آبونہ اولانلرک
آدرسلریشک فرانسزجہ ۱۸۶۵ء یازلمسی رجا
اولنور .

§

پارہ کوندرلدیکی، ان نہ یہ د تراولدیغنک
واضحاً پیلدیلمسی رجا اولنور .

ایستہ او کونک طلوع شمسى بنم ایچون مبارک اولماسون - طبرائینک معجم کیری ، ابن عدیک مسندی ، ابن نعیمک حلیه سی «
- اذا مررتم برياض الجنة فارتعوا. قالوا وما رياض الجنة قال مجالس العلم = جنت باغچه لرندن کچدی ککز زمان کندی کزى حصه مند ایدک جنت باغچه لرى نه در؟ سؤالنه قارشى ده مجالس علمدر جوابی ویردی لر-
ینه طبرائینک معجم کیری . «

- « من طلب العلم كان كفارة لما مضى = هرکیم علم طلب ایدرسه بو طلبی کچمش کنه لرینه کفارت اولور . - ترمذی «
- « من علم علما فله اجر من عمل به؛ لا ينقص من اجر العامل = هرکیم بر علم تعلیم ایدرسه او علم ایله عامل اولانک اجرندن نصیبه دار اولور. عاملک ده اجرندن بر شی ا کسيلمز. ابن ماجه «

- « من يرده الله به خيراً يفقهه في الدين = جناب حق هرکیمده خیر مراد ایدرسه آنى دینده علم قیلار - بخاری ، مسلم ، مسند احمد بن حنبل ، ابن ماجه «

- « الناس رجالان عالم ومتعلم ولا خير فيما سواهما = خلق ایکی صنفدر . یاعلم ویا متعلمدر . بونلرک ماعداسنده ایسه خیر یوقدر . - طبرائینک معجم کیری . «

- « . . . . . وانما بعثت معلما = ... بن ایسه آنجق معلم اولایم دییه بعث اولوندم - ابن ماجه « مدرس افندی به صورارز. عیجا فخر عالم افندمزک بعثتی یالککز ارککاره می منحصر ایدی ؟
- « فقیه واحد اشد علی الشیطان من الف عابد = برتک فقیه شیطانه بیک عابدن دها آغیر کلیر . - ترمذی ایله ابن ماجه «

- « فضل العالم علی العابد کفضلی علی ادنا کم ان الله تعالی وملائکته واهل السموات والارضین حتی النملة فی حجرها وحتى الحوت لیصلون علی معلم الناس الخیر = عالمک عابده قارشى فضیلتی بنم اک ادنا کز اوزرنده کی فضیلتیم کبیدر . شبهه سز الله تعالی ایله ملک لری ویوواسنده کی قاریجه ایله (دکزده کی) بالغه واریجه به قدر بوتون اهل سماوات ایله اهل ارض خلقه خیری تعلیم ایدن کیمسه به صلاة ایدر لر . - ترمذی «

۱. ن .

فلسفہ

عقائد اسلامیہ

۳۵ - علم :

جناب واجب الوجود حضرت لرینه ثبوتی واجب اولان صفات کالیه دن بریسی ده علم صفتی در . معنای علم ، نفسنده بدیہی در ؛ اعم اولان تعریفنه کوره علم ، برشیتک اوکا مستعد اولان کیمسه ایچون انکشاف ایتسی در . منکشف اولان شیئه معلوم ، کیمک ایچون منکشف اولدیسه

تخلیص کریبان ایتهلرینه مانع اولمق ایسنیور . عیجا قادینلری جاهل براققله وسوسه سندن قور تولیورمی ؟ بونلری ینه علمی واسطه تأدیب ایدرک مراتب کماله ایصال ایتسه دین و دنیاسنی بیلیر ، ایمانی قوی مسلمان اولاد یتشدیر برحاله کتیرمه سی دها سالم برچاره تحفظد کلیدر ؟ مدرس افندی قادینلری علمدن ناصل حجر ایده بیلیرکه مسائل شرعیه نیک مهم بر قسمی - بر قوله کوره نلثی ، بر قوله کوره نصفی - امهات مؤمنین وبالخاصه حضرت عایشه رضی الله تعالی عنها طرفندن امته تعلیم ایدلمشدر . قادینلرمزی جهالته ناصل محکوم ایده بیلیرکه عالم اسلامده حدیثده ، فقهده ، شعرده وحتى تصوفده رجاله استاذ اولمش نیجه فاضلات یتشمشدر . مدرس افندی دینندن غافل اولان بو کونکی قیزلرکزک عهد قریبده قاتولیک ویا اورتودوقس اولاد یتشدیرمه سنه طرفدار دکل ایسه ، اسلامک بو کونکی حال بریشانه یوره کی زره قدر صیرلایورسه ، بوسنه قطعه سنده یاریم عصر ایچنده اسلام نامنک انقراضنه محل ویرمک ایستمیورسه لطفاً قیزلرکزک او قوماسنه مانع اولماسون . « دیلمی » نک « فردوس » نامنده کی حدیث کتابنده ابن عباس طریقیه مروی اولان بر حدیث شریفده « ذنب العالم ذنب وذنبا لجاهل ذنبا = عالمک کنه ی بر ، جاهلک کنه ی ایکی کنه یدر « بو یور بیلور . عیجا تعلم علمی منع ایدن ، (منع للخیر معتد ایم) آیت کریمه سنک حکمنه داخل اولان کیمسه نک کنه ی قاج کنه اولایله جکنی تخمین ایده بیلورمی ؟

رئیس افندی ، بوسنده مدرس افندی دن باشقه البته کتاب وسنتدن آرزوق خبردار ، قولاغی دلیک ، عقلی باشنده علما واردر . اونلرده بر کره صوروکز . البته سزه دییه جکلدرکه قیزلرکزه احکام شرعیه دائره سنده ، دین و دنیا وظائفی حسن ایفایه الویریشلی بر تریبه ویرمک معاذام حرام دکل ، فرضدر . دوشونکز که چوجقلرکزی ایلک تریبه ایدمک ، دینلرینی کاول تعلیم ایدمک آنلردر . ذهنی خرافات وجهالات ایله مملو ، طهارتدن ، حفظ سحتدن ، حقایق ایماندن غافل قادینلرک چوجقلره ویره جکی تریبه نه اولایبیلر ؟ کوکل ایستردی که علمک فضائلنه دائر وارد اولان احادیث شریفه یی بلا نقصان بوراده ذکر ایدم . فقط بویله بر آرزونک حصولی مستقل بر کتاب یازمغه متوقف اولدیغندن بوکا شیهدیلک زمان مساعد دکلدر . مع مافیله مأخذلرینی کوستره رک بر قاج حدیث شریفی تبرکاً بورایه نقل ایتهدن ده کچمه جکز :

- « العلم خزائن ومقتاتها السؤل فسلوا یرحکم الله فانه یؤجر فیه اربعة السائل والمعلم والمستمع والمحب لهم = علم بر طاقم خزینه لردر آنا ختارلری ده سؤلدر . الله سزه رحمت ایتسون صورک ؛ زیرا علم سایه سنده دورت کشی مأجور اولور : بری صوران ، بری اوکره نن ، بری دیکله ین ، دیکری ده بونلری سون . حلیه ابی نعیم «

- « اذا أتى علی یوم لا ازداد فیہ علما یقربنی الی الله تعالی فلا بورک لی فی طلوع شمس ذلك الیوم = او یله بر کونم اوله که اونده بنی اه تعالی حضرت لرینه یا قلاشدیراجق علم آرتماسونده

حضرت تریونک کندی نفسیه قائم بر مبدأ اولدینغه دأثر مباحثات یورتک؛ واجبی ممکنه، قدیمی حادثه قیاس ایتمه بکزر. بوایسه طوغرو دکل در. ایشته، متکلمینی حیرتدن حیرته دوشورن، شبهات دریالرینه القا ایدن بوکی بحث لردر. چونکه علم، اراده کبی صفات ذاتیه لریک ذات ایله قائم وجود مستقلری وارد؛ اگر بزدن حجاب کشف اولنسه آنری کوروردک؛ کبی قوللر واجبک تعددنی اقتضا ایدر. بعضلری بوشبهدن قور تولیق مقصدیله « صفات ذات، ذاتک عینی در: دیمش سده بوکلام رد اولنمش در. جمهور علمایه کوره صفات الیه ذاتک عینی اولدینی کبی، غیری ده دکل در.

جناب حق، بوفلسفی بحثلرک هیچ بریسیله بزنی مکلف طومامش. در؛ آنجق بزم مکلف اولدینمز، جناب حقل هرشیئی علم اولدینی اعتقاد ایتمک در. جناب واجب الوجود حضرت تریونک هرشیئی علم اولدینی ایسه برهان عقلی ایله ثابت در. حکمای علم، ممکناتک بیله کهنه، حقایقته واقف اولمقدن عاجز قالدیلر. او حالده واجب، قدیم اولان ذات اجل واعلانک صفات علیه سنی اکلایمق، بوللرک کنه وحقیقته وقوف پیدا ایده بیلیمک بزم ایچون قابیل اونورمی؟ بومکن. می در؟ « سبحان ربک رب العزّة عما یصفون .. ! »

۳۶ — علم الهمی به دلیل :

کتاب عزیزک « الا یعلم من خلق » قول کریمیه ارشاد بیوردینی حقیقت الحقایق علم الهمی به برهان کافی دکلی در؟ اوت، بر ساعتک آلتی ایجاد وابداع ایدن صانع ومبدعک، یایدینی شیلر ایله اونی اختراع ایتک ایچون موقوف علیه اولان علوم وفنونک هپسنی غیر علم بولندینی عقل قطعیا تصور ایده مز.

بوکا دأثر مقام استدلالده اطاله کلامه حاجت کورمیورزا؛ چونکه عالمده - کائنات ایچون بر خالقک وجودنی اثبات ایدوبده آنک هرشیئی محیط بر علمی اولدینی انکار ایده جک برکیسه بولماز.

بوقوشی میداننده یورومک، کچمک ایسته ینلرایچون محل واسع در؛ علی الخصوص، - جمادات، مایع، غاز، حیوانات، نباتات کبی اجسامه متعلق - علوم طبیعیه ایله فلکلیاته، علم هیئته وقوفی اولانلر ایچون !

چونکه بو علومده کندیلرندن بحث اولنان عوالمک، کائناتک هپسیده اساس حکمت اوزرینه بنا قیلنمش نظام کامل ایله قائم در. بولره عأند سنن مطرده، نوامیس ثابته وارد؛ بوعلم ایله اشتغال ایدنلر بو نوامیسک بعضسنه مطلع اولدقجه بو ابداع واتقانه عقللری حیرتله دوشویور.

بو بدایع فطرت اوکنده واله وحیران اولوب قالدقلمی کبی اوندن اوکرندکلمی شیلرده علم وحکیم حضرت تریونک « وما اوتیم من العلم الا قلیلا » قول صمدانیسنک صدقی اوزرینه بولره دلیل اولیور. اویله یا ! جاهل مطلق اولان کیسه نیک عقلنه بیلنمی لایق اولان شی خطور ایتزکه صانع عالمک هرشیئی بیله جکنی ظن ایتسون !

آکاده علم دنیلور. علمک متعلق چوق اولدینی وقت او علمک صاحبنه علم، یا خود علام نامی ویریلور. ایشته بونک ایچون درکه قر آندر مطلق اولارق جناب الله علم لفظی اطلاق اولنمه مش در. نه زمان که جناب حقه علم لفظی اطلاق اولنمش ایسه معلومه اضافته در. « علم الغیب والشهادة » کبی. قر آنده علام الغیوب لفظی ده وارد اولمش در.

علم لفظنه کلنجه : کرک تعریف، کرک تنکیر صیغه لریله بونک جناب حقه اطلاقیک چوق در. چونکه فعلیل وزنی صفات ثابته به دلالت ایدر. « وهو الخلاق العليم »، « وهو بكل شیء عليم ». فاعلن صدور ایدن نه قدر فعل وارسه آنک اسمندن فاعله مخصوص و فاعله حمل اولنمه بیلن بروصف مشتق قیلنر.

بعض افعالن ایچون فاعلک نفسنده ثابت مبدأ خاص واردرکه ؛ فعل آنجق او مبدادن صدور ایدر. بعضی ایچون ایسه بویله بر مبدأ خاص یوق در؛ اولر، یالکز مبدأ عامه استناد ایدرلر. برنجی به مثال رحمت، فقیر اوزرینه شفقت ومرحمت در. ایکنجی به مثالده، (مشی = یورومک فعلی) در. مشی، قدرته استناد ایدن بر فعل در؛ بونک ایچون ماشی نیک نفسنده بر مبدأ خاص یوق در.

بعض افعالده وارکه برکره حصوله کلدیمی، نفسده ثابت ومستمر اولور؛ نفسدن قطعیا آیرماز : (علم) کبی. چونکه علم، حاصل اولنجه ثابت، مستمر اولور. بر قسم افعالده وارکه آنلر بویله دکل. در؛ اولر حاصل اولدقندن صوکره ینه منقطع اولورلر : شم، اعطا فعللری کبی. بر فعل که نفس فاعلده کندیسی ایچون مبدأ خاص وار، فاعلک نفسنده استقرار واستمرار ایدیور، بویله اولان فعللر صفت ذاتیه نامی ویرلمکه مناسب در. بویله اولیان فعللرده صفت فعلیه نامی ویرلمک لایق در.

الفاظک تفسیرینه عأند تدقیقانه بولنانلردیورلرکه : علم؛ علم اولان ذات ایچون بر شیئک فعلا منکشف اولسنه اطلاق اولدینی کبی، بو انکشافک نفسده اولان مبدأ ومصدرینه ده اطلاق اولنور. بوانکشافک حقیقی ایستر بیانسون، ایستره بیلنسون ! شوراسی ده خاطرندن چیقماسون که بونلرک هپسنی انسانه نسبتله ظاهر در.

دلیل وبرهان ایله ثابت اولان علم الهمی به کلنجه : بو، جناب واجب الوجود حضرت تریونک هرشیئی علم اولمی در؛ بو علم، جناب حق ایچون ازلاً وابدأ ثابت در؛ جناب حقل علمی، بتون معلوماتی محیط در؛ بو معلومات موجود دکل ایکنده علم الهمی بونلری محیط اولدینی کبی موجود اولدقندن صوکرده محیط در. جناب حقل اشیاغیر موجودیه اولان علمنه « علم الغیب »، اشیاغیر موجودیه بیلنسنده « علم الشهاده » دنور. بناء علیه جناب واجب الوجود حضرتلری هم غأبی، هم شاهی بیلر : « علم الغیب والشهادة » وهو - العزیز الحکیم .

علم الهمی به دأثر سوزی اوزاتمق، علم الهمی ایچون تعالی وتقدس

انسان ، هر نه زمان علوم صحیحه نك مسائلندن بر مسئله به دسترس اولورسه او مسئله ایله کندیسی ایچون کائناتده برچوق شیر منکشف و آنک وراسندهده دهها پک چوق مشاهدات عظیمه اولدینی تحقق ایدر؛ بو صورتله جهننه اولان علمی زیاده لشیرده دهها زیاده طلب ایتمکه باشلار. بونک ایچون درکه حدیث شریفده : « منہومان لایشبعان منہوم العلم ومنہوم المال » بیورلمش در. ایشته امام شافعی حضر تری بومعنا بی ملاحظه ایدرک ابیات آتیہ بی سویلدی :

« کلا ادبی الدهه * رارانی نقص عقلی »

« واذاما ازددت علما * زادنی علما مجہلی . »

انسان ا کمل مخلوقات اولدینی حالده شو حکمتلرک کلیسی ادراک ایتمکدن، شو نظام وانتظامک هپسینی احاطه دن عاجز اولنجه ناصل اولورده بو بدایع فطرتک، بونظام وانتظامک مصدری عقلا انسانک دوننده اولان برشی اولور ؟ بونصل صحیح اولاینر ؟

پک اعلا ! کرک اشرف مخلوقات اولان انسان ، کرک عقلا اونک دوننده اولانلر بو بدایع صنعتک مصدری اولامانجه نردهه قالدی که « مادیون » کایکیده بریاو اولدقاری « ماده نک حرکتی » بونظام وانتظامه مصدر اولابیلسون ! بو قابیلیمیدر ؟ ماده عرضدن بشقه برشی میدر ؟ عرض قیلندن اولان شینک ، شونظام بدیعه مصدر اولسی عقلا صحیح اولا - بیلیری ؟ البته اولاماز !

مادیونک نه قدر غفلت ایتمکدکرینه باقکه ، میقروبلردن بدأ ایله حیواناته، انسانلره وارنجه به قدر بتون بو عوالمک فاعل ومدیری آنحق ماده نک حرکتندن عبارت در دیورلر ! اوت ، او میقروبلرکه بر قاج میلیونی اک اوفاق بر صو دامله سنک ایچنده یاشار ، اوراده یوزره رک اک منتظم بر صورتده تغدی وتوالد ایدر. بونلر ایچون بر طاقم اعمال واردرکه اولردن انسانلر عاجز درلر !

بریره میقرونب عسکرلری بر کره هجوم ایدنجه حربک قیزیشدینی بر زمانده اک بیوک قوماندانلرک بیله عاجز قالدینی تخریباتی اجرا ایدرلر؛ کرک حیواناتده، کرک نباتاتده پک بیوک تأثیرلری کورولور.

عقل سلیم ، انسان ایله حیواناتک اعضاسندن هر برعضوینه علی الخصوص مشاعره عائد اولان حکمتده حیرتله دوشوبور. چونکه کوز ، برطاقم طبقه لردن مؤلف در . بونلر ایچونده بر طاقم باغیر ، اورده لر ، شراییلر ، اشکال هندسیه ، لونلر واردر . بونلرک هپسیده نورک سنن ونوامیسنه موافق در ؛ اوقدرکه : اوضاعندن بر وضع تغیر ایتمه وظیفه لری مختل اولور ؛ کورمک قالماز . پک اعلا ! شمدی بونلرک هپسی « ماده » نک حرکتک فعلی می ؟ یوقسه علم ، حکیم اولان بر ذاتک فعلی می در ؟ شبهه یوقکه بونلرک جمله سی علم وحکیم اولان بر قادر مطلق دن صدور ایتمش در . بشقه تورلی تصور ایتمک ممکن دکل در .

استاذ معظم ، شیخ محمد عبده مرحوم دیورکه : جناب اللهه شوقی واجب اولان صفاتلردن بریسی ده علم صفتی در . علمدن مقصود اولان معنا ، بوصفت هرکیم ایچون ثابت اولورسه اونک یاننده بر شینک

منکشف اولسی در . یعنی اوکیسه ایچون شی مذکورک انکشافی او صفتدن ایلری کلیور ؛ انکشاف اورادن صدور ایدور . زیرا علم ؛ وجودده کمال عد ایدیلن صفات وجودیه دن در . بونکه برابر واجب - الوجوده ثابت اولسی ده عقلا ممکن ایدی . وجودده کمال عد اولنان صفتلردن اولوبده عقلا واجبه شوقی ممکن اولان هر شینک ، واجبه شوقی واجب در . بناء علیه واجب الوجود علم صفتی ایله متصف در .

برده بذاهت حکم ایدورکه : علم ؛ موجودات ممکنه ده دخی کمال اولدینی کی ، ممکنات ایچنده علم بر ذاتک بولنسی ده ممکنات جمله سندن - در . ایدی واجب الوجودک صفت علم ایله متصف اولدینی فرض اولنسه موجودات ممکنه ایچنده واجب الوجود ا کمل بر شینک بولنسی لازم کلردی . بو ایسه - یوقاریده کچدیکی وجهله - محال در . برده علم امکانه علم ویرن واجب الوجود در ؛ مصدر علم اولان بر ذاتک علمدن محروم اولسی ایسه قطعیا دوشونیه مز .

واجبک علمی ، وجودینک لوازمندن در ؛ نصل که کور یورسک ! مادامکه واجب تعالی نک علمی ، وجودینک لوازمندن ایمش ، او یله ایسه وجود مقدسک موجودات سائره اوزینه علوقی نسبتنده علم الهیسی ده بالجمله علومک فوقنده در . بناء علیه علومده علم الهی دن اعلا ، اوندن ا کمل هیچ بر علم متصور دکل در . او یله ایسه احاطه سی ، بیلمه سی ممکن نه قدر شی وار ایسه علم الهی اونلرک هپسینی محیط در . اکر بویله اولسه عقل ، علم الهی دن دهها شموللی بر علم تصور ایدر . عقلک تصور ایتدیکی بو علمده شبهه یوق واجب الوجوددن ا کمل بر وجود ایچون ثابت اولنق لازم کلیر ؛ بو ایسه محال در .

برشی که ، واجب الوجود ایچون لازم و واجب در ؛ بالطبع اوندن آریله ماز . آنک فناپذیر اولسی ، یاخود بقا بولسی واجبک فنا و بقا سیله در . ایشته واجبک علمی ده لوازم وجودندن در . بونک ایچون در که ذات واجبدن بشقه بر شینه مقتدر دل در ؛ علم الهی ازلی در ، ابدی در ؛ آلاتدن ، جولان فکردن افاعیل و حرکات نظردن مغنی در . خلاصه علوم ممکناته بالضروره مخالف در . چونکه ممکناتدن موجود اولان هر شی ، او علم ایله انکشاف ایدن شینه موافق در . اکر بویله اولسه علم اولنازدی . واجب الوجوده علمک شوتنه دلالت ایدن ادله دن بریسی ده ؛ ممکناتک نظام وانتظامنده مشاهده ایتمکه اولدیغمز احکام و اتقان ، هر شینک یرلی یرینه قونمی ، هر ممکنک وجود و بقا سنده محتاج اولدینی شیلره ، اسباب و وسائله مقارن قیلنسی ؛ هر حادثه نک قوانین مطرده ، نوامیسی ثابته داخلنده جریان ایتمی در .

بو نظام وانتظام ، بو مطرد جریان ، اعیان موجوده نک بیوکنده ، کوچکنده ؛ علویسنده ، سفلیسنده ؛ خلاصه : عوالم علویه و سفلیه ده موجود اولان اک اوفاق بر ذره دن طوتده اک بیوکارینه وارنجه به قدر بلااستنا هپسنده مشهود اولمقد در . بو ، نظر جلی به مالک بولنانلر ایچون پک ظاهر در .

ایدیور ، قارپوز ایسه حلاوتلی ولدیذ اولانلری اخذ و تناول ایدیور .
بونک ایچون درکه نتیجه ده بریسی آجی بریسی طاتلی اولیور .
حساس اولیانلر بویله اولدیغی کبی ، حساس اولانلرده کندیلرینه
بخش واحسان اولنان او ادوات واعضای صرف واستعماله ، حاز
اولدقلری قوتدن هر بریسی کندیلری ایچون تقدیر اولنان شیلره سوچه
ارشاد اولمشلردر؛ بناء علیه حساس اولانلرده بو صورتله حرکت ایدرلر .
والحاصل : هرشی یرلی یرنده قویان اوزات واجب الوجود درکه
دها نطفه ، علقه حائنه ایکن « جنین » ک حالتی بیایر ؛ خلق
وتکوینی ؛ خلقی شکل و صورتی تکامل ایدوبنده اونی ؛ عملنده مستقل
(حی) ه مخصوص بر نشئه ایله افاضه حیات ایتدیکی زمان اللره ،
آیاقلره ، کوزلره ، مشام و آذانه ؛ احتیاجی ؛ کذک بونلری حیاتی
ادامه ، وجودنی اقامه وموانع عدیده دن وقایه ایدمه جک شیلره استعمال
ایده بیلیمک ایچون سائر مشاعر وقوای باطنیه اولان افتقاری ده بیلیر .
کک اشخاص ، کک انواع کندیلری ایچون مقدر اولان اجل محدود
قدر نمو وبقاده معدهیه ، قلبه ، کبده ، ربهیه وبو خصوصه لابدا اولان
بو مثالی اعضای سائریه محتاج اولدقلری ده بیلیر .

جناب واجب الوجود او حکیم قادر ، اوعلام القیوب درکه : کلب یاوروسنک
- مثلا - حالتی ، و آنک بیودیکی زمان متعدد یاورولر طغوره جغنی
بیلورده آکا پک چوق طیبیلر احسان ایدر .

خلاصه : بونلر و بونلرک غیری اولوب ده حد واحصاسی قدرت
بشر خارجنده ده بر چوق عجائب حادثات واردرکه هپسی ده صانع
عالمک علم و حکمتته برر برهان جیلی در . بونلرک بر چوقلری علم
نباتات ، علم حیوانات کتابلرنده ؛ تاریخ طبیعی ومنافع الاعضا دینلن
قنلرده ؛ علم طب و فروعاننده بر تفصیل ذکر اولمش در .
مع هذا ، بو فنلرک هپسنده مباحثات و مناظراته ، تجرب و تبعاته
طالانلر بتون مساعی وهمماتی بذل و صرف ایدرک بر چوق اسرار
کشف ایتدکن صوکره یته شو بحتک بدایتنده قالمشدر .

عقول و افکار ؛ انجق اونک امرارینه ، دقائق حکمتته وقوف
واطلاع حاصل ایتمهکة تفاضل ایدمه بیلدیکی بو صنیه فطرت دلالت
ایتمزی ، که اوکا مصدر اولان ذات جلیل الصفات ؛ هر شیء حقیله
عالمدر ؛ هر شیء خلق ایدوب صوکره وسائط حیاتیه سنه ارشاد
و هدایت ایدن آنجق اودر . مادیون وطبیعیونک تصادف نامی
ویردکری اتفاق مجرد ؛ علمده کربان بونظام وانتظامه منبع اولابیلیری ؟
بومکنمیدر ؛ بالجمله وجود ا کوانک - عظمینک ، حقیرینک - دوام وبقاسنی
تأمین ایدن شوقواعد ثابتة وقوانین مطرده بی تصادفک وضع ایدمه بیلیمی ،
بونلرک هپسنک تصادفاً اولیوریمی ممکنمی در ؟ اصلاً بلکه او بدایع
فطرتک ، او قوانین مطرده نک جمله سنک مبدعی بر قادر قیوم ، بر علم
و حکیم درکه یرده ، کوکده ذره مقداری بر شی بیله آنک علمندن
کیزلی قالماز . « وهو السميع العليم »

مترجمی

آقسلکی احمد صمیری

باشمزی سمت سمایه طوغری قالدیروب ده اوراده پارلایان عوالم
کوکبیه عطف انظار ایدمه جک اولورسه ؛ کواکب آرسنده پک منتظم ،
غایت اساسلی روابط موجود اولدیغنی مشاهده ایدیورز . بونلرک
هر بریسی دور وحر کتارنده ، سکونلرنده بر قانونه تابع بولنیورلر .
کواکب بی نهایت آرسنده موجود اولان شو روابط ، ثابت اولان شو
نسبت و اضافت او قدر متین بر اسلوبه ، او قدر رصین بر قاعدهیه
مربوطدرکه او قاعده کندیلری ایچون مقدر اولان وضع اوزرینه
بقالریسی تأمین ، هر کواکبک ده کندیسی ایچون تعیین ایدیلن مدار
و محرکی تعقیب ایتیمی الزام ایدیور . بو قاعدهیه کوره هر کواکب
کندیسی ایچون موضوع اولان مدار و محرکه ملازمته مجبوردر ؛ اگر
اورادن چیقاجق اولورسه کندی علمنک ، حتی بتون عوالمک نظام
و انتظامی مختل اولور ؛ بر آن ظرفنده هر چه و مرج یوز کوستیرر ؛ کک
شوراجقده عوالم علویه ده اراشارت ایتدیگمز بر بنده ، کک علوم فلکیه ده
بر تفصیل بیان اولنان ده بر چوق قوانین و نظاماتک هپسی شهادت
ایدیورکه بو عوالمک صانع و مدیری اولان ذات ، علمدر ؛ حکیمدر ؛
[علم و حکمتله متصف اولیان اتفاق و تصادفدن ، ماده نک حرکتدن
بونلرک صدوری ممکن دکلدرد .]

عوالم علویه بی نظر و امعان و بصیرتله مطالعه ایتدکن صوکره
برده اوزرنده یاشاردیگ کرة عرضه عطف نظر ایله ؛ بونلرده ده ارباب
عقولی حیرتله القا ایدن نه قدر خارقه لر وارکه جمله سی صانع
و مدیرینک علم و حکیم اولدیغنه برهان قوی در . بوراده ده عوالم کلیه بی
براق ؛ بالکنز جزئیات نباتیه و حیوانیه ده کوریلن بدایع فطرتیه
عطف نظر ایت ؛ باقکه بونلر ایچون فطرتک وضع ایتدیکی قوانین
مطرده موجبنه حاز اولدقلری قوتلر ناصل ایفای وظیفه ایدیورلر ؛
هیچ برینک وظیفه ده تکاسلی کورنمیور ، تأمین حیاتی ، قوام وجودلری
ایچون محتاج اولدقلری آلات واعضا کندیلرینه ویرلمش ؛ بونلرک هر
بری بدنلرنده یرلی یرینه قونمش در .

بو جزئیات ایچندن - نباتات کبی - غیر حساس اولانلرینه ده
« میل » دینلن بر قوت تودیع اولمش ؛ بتون نباتاتده او قوت ایله
کندیلرینه مناسب اولان غدالری آلوب تناول ایدر ، ملایم کلینلری
براقوب ترک ایدر . ایشته بو قوانین ثابتة نک ایجاباتی اولارق کورنیورسک که
« حنظل [۱] » تخمی ، « قارپوز » تخمی ایله بر یرده دفن اولنیور ،
بر یره اکیلیور ؛ صوکره بونلرک هر ایکسی ده بر صو ایله صولانوب
بر عنایت ؛ بر یاردم ایله نشو و نما بولیورلر .

لکن حنظل ، مواد غداییه نک آجی و طوزلی قسمنی امتصاص

[۱] « الحنظل » جعفر وزنده معلومدرکه ابوجهل قریوزینه دینور . افضل
صاری نوعیدر . مستعمل اولان شحمیدر . مفاصله منصب اولان بلغم غلیظی
شرینی یا احتقانی مسهل ومالیخولیا وصرع وافکار فاسده وداء الثعلب و جذام علتلرینه
نافع کذک شحمی خصوصاً کویکی یلان و عقرب صوقدیغنه مفید ودانه سیله بخوزی
وجم داندانه و مطبوخی خانهیه سرپک اهلاک بیراغنده مؤثر ویشینی دلك عرق
النساء علتته عظیم المنافعدر . و نباتنده منفرداً ثابت اولانی قالدرد ... قاموس